

**De verantwoordelijkheid van herbergiers en logementhouders
voor de goederen der bij hen logeerende reizigers: art.
1746-1748 B.W.**

<https://hdl.handle.net/1874/242288>

1881

DE VERANTWOORDELIJKHEID VAN HERBERGIERS
EN LOGEMENTHOUDERS VOOR DE
GOEDEREN DER BIJ HEN LOGEERENDE REIZIGERS.

ART. 1746—1748 B. W.

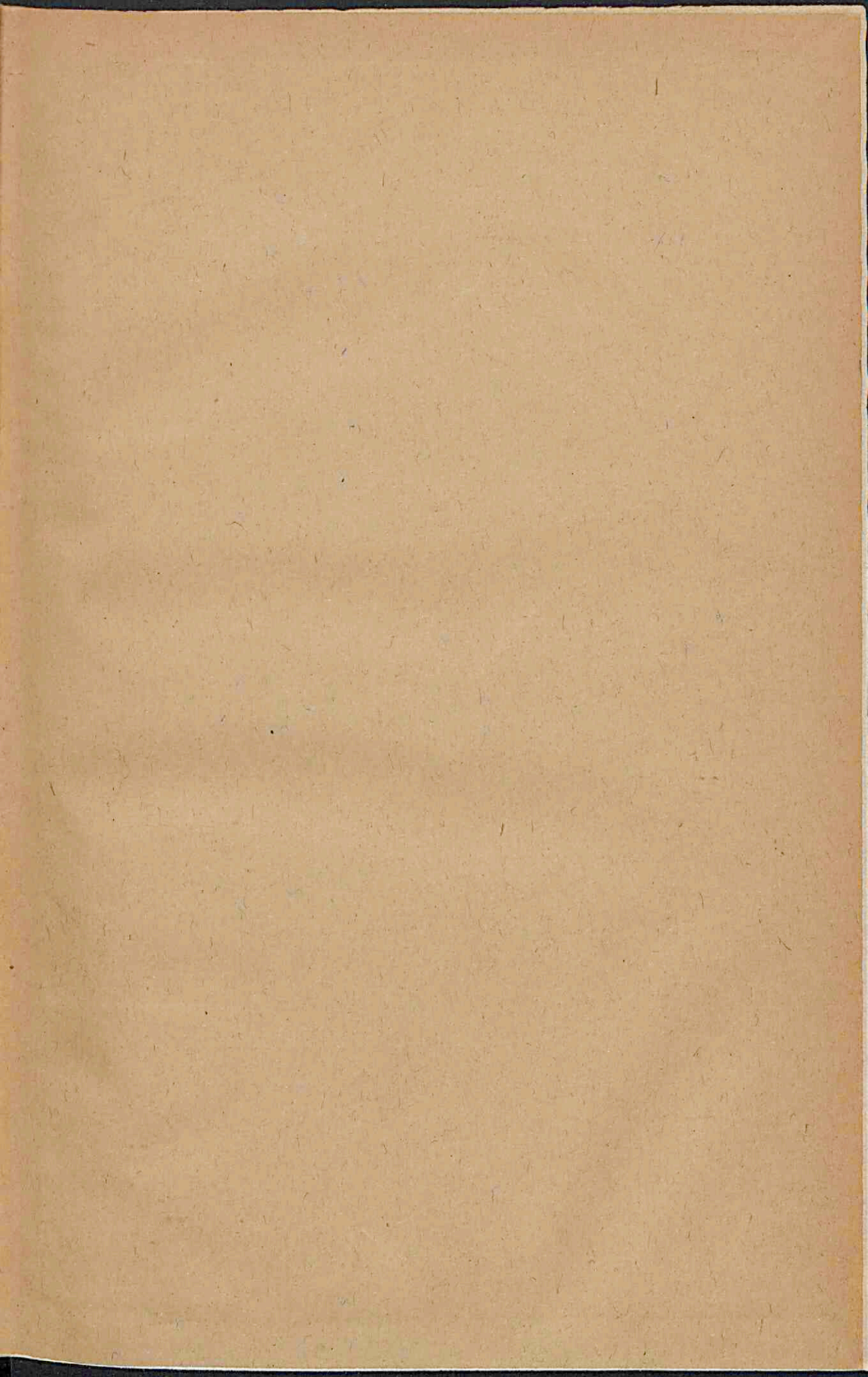
ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

VAN

C. P. DU CLOUX.

qu.
2

A. qu.
192

Oct 4th 192

DE VERANTWOORDELIJKHEID VAN HERBERGIERS EN
LOGEMENTHOUDERS VOOR DE GOEDEREN DER BIJ HEN
LOGEERENDE REIZIGERS.

ART. 1746—1748 B. W.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1911

**De Verantwoordelijkheid van
Herbergiers en Logementhouders voor de
goederen der bij hen logeerende reizigers.**

ART. 1746—1748. B. W.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP,

AAN DE

RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

Dr. P. DE JONG,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT,

EN

OP VOORDRACHT DER RECHTSGELEERDE FACULTEIT,

TE VERDEDIGEN

op Woensdag den 25sten Mei 1861, des namiddags ten 2 ure,

DOOR

CHARLES PHILIPPE DU CLOUX,

geboren te Sankalang-bali.

Gedrukt bij Waltman & Hofland te Delft.

AAN MIJN OUDERS
EN
AAN MIJN PLEEGoudERS.

De verantwoordelijkheid van herbergiers en logementhouders voor de goederen van bij hen logeerende reizigers behoort tot die onderwerpen van ons Recht, welke betrekkelijk nog weinig zijn besproken, maar waarvan de beschouwing toch niet van belang ontbloot schijnt.

Wel heeft onze wetgever dit onderwerp in de artikelen 1746 tot 1748 van ons Burgerlijk Wetboek geregeld, maar die bepalingen zijn mijns inziens ver van voldoende. Terwijl men eensdeels woorden gebezigd vindt, die door hun onduidelijkheid aanleiding geven tot twijfel en verschil van opvatting ten opzichte van hetgeen de wetgever daardoor heeft willen uitdrukken, wordt men anderdeels niet ten volle bevredigd ten opzichte van de wijze, waarop de wetgever het een en ander betreffende die verantwoordelijkheid heeft geregeld, daar hij somtijds te veel, dikwijls echter te weinig heeft gezegd.

Voorzeker is het, met het oog hierop, wensche-
lijk, dat bij de aanstaande herziening van het
Burgerlijk Wetboek ook op de artt. 1746—1748
de aandacht gevestigd worde. In afwachting daar-
van wensch ik de hier bedoelde verantwoordelijkheid
van herbergiers en logementhouders — en wat
daarmede samenhangt — in de volgende bladzijden
te bespreken; bij de beschouwing van de artt.
1746—1748 wil ik trachten na te gaan hoe die
bepalingen opgevat en in hoever zij toepasselijk
geacht moeten worden.

C. N.

Art. 1952.

Les aubergistes ou hôteliers sont responsables, comme dépositaires, des effets apportés par le voyageur qui loge chez eux;

le dépôt de ces sortes d'effets doit être regardé comme un dépôt nécessaire.

Art. 1953.

Ils sont responsables du vol ou du dommage des effets du voyageur, soit que le vol ait été fait, ou que le dommage ait été causé par les domestiques et préposés de l'hôtellerie, ou par des étrangers allant et venant dans l'hôtellerie.

Art. 1954.

Ils ne sont pas responsables des vols faits avec force armée ou autre force majeure.

B. W.

Art. 1746.

Herbergiers en logementhouders zijn als bewaarnemers verantwoordelijk voor de goederen, welke de reizigers, die bij dezelve hun intrek nemen, medebrengen. De bewaargeving van zoodanige soort van goederen wordt als een bewaargeving uit noodzaak aangemerkt.

Art. 1747.

Zij zijn verantwoordelijk wegens diefstal of beschadiging van de goederen der reizigers, hetzij de diefstal begaan, of de schade veroorzaakt zij door de dienstboden of andere bedienden der herberg, hetzij door ieder ander persoon.

Art. 1748.

Zij zijn niet verantwoordelijk voor gewelddadige diefstallen, of die begaan zijn door personen, welke de reiziger zelf bij zich heeft toegelaten.

Ontw. B. W. 1820.

Art. 2834.

Herbergiers en logementhouders moeten, even als bewaarnemers, instaan voor de goederen, door reizigers, die zich bij hen ophouden, in hun logementen of derzelve aanhoorigheden ingebracht;

zij zijn verantwoordelijk wegens diefstal of beschadiging dier goederen, het zij de diefstal begaan, of de beschadiging veroorzaakt zij door hun bedienden, of wel door anderen;

zij zijn echter niet aansprakelijk voor hetgeen zij mochten kunnen bewijzen door anderen, dan hun bedienden, met geweld geroofd, of door een onvermijdelijk onheil, of onvoorzien toeval, vergaan of beschadigd te zijn.

In het algemeen kunnen de reizigers, die hun intrek nemen in een herberg of logement, zelf moeielijk zorg dragen voor de goederen, die zij aldaar hebben ingebracht, daar zij die toch niet altijd bij en om zich kunnen houden.

Intusschen moeten zij zekerheid hebben, dat hun goederen in hun logement veilig zijn. Wie moet nu die zekerheid geven? Zonder twijfel de herbergier of logementhouder. Terecht zegt Troplong ¹⁾ om dit te staven, dat immers de reiziger wel verplicht is „de s'en rapporter à la foi de l'aubergiste pour la garde des objets qu'on transporte avec soi.” Ook onze wetgever heeft dit begrepen en daarom in de artt. 1746—1748 B. W. bepaalde voorschriften gegeven, tot regeling van de verantwoordelijkheid van den herbergier en logementhouder in dit opzicht, en wel voornamelijk „in het belang van den reiziger,

¹⁾ N°. 2.

wien de bewaking van zijn goed, zoo niet onmogelijk, veelal toch hoogst moeielijk zou zijn, vooral ook tegen samenspanning van den herbergier met allerlei oneerlijke personen." (Diephuis ¹⁾).

Dergelijke voorschriften gaf reeds de fransche wetgever in de artt. 1952—1954 C. N.; welke bepalingen de onze, met eenige wijziging, in ons B. W. heeft overgenomen. Als motief voor het regelen van de verantwoordelijkheid van herbergiers en logementhouders geeft de fransche wetgever het volgende: „Il faut que la plus grande sécurité accompagne le voyageur à l'hôtellerie, et qu'il la conserve par la certitude que la loi lui donne, que ses effets ne seront pas impunément divertis, soit par l'aubergiste, soit par les domestiques qu'il emploie, soit par les étrangers qui vont et viennent dans l'hôtellerie. Cette responsabilité qui parait rigoureuse est peut-être la base la plus solide de la prospérité des aubergistes. C'est la confiance qu'ils inspirent, ou la bonne foi et la surveillance à laquelle la loi les oblige, qui rend les voyages plus faciles, plus multipliés, et qui appelle les voyageurs chez eux." ²⁾

Ook Troplong keurt zoodanige verantwoordelijk-

¹⁾ N° 220.

²⁾ C. N. et Motifs VI. p. 245.

heid van de herbergiers en logementhouders goed:
 „Rien de plus juste que la responsabilité qui pèse
 sur les hôteliers. Où serait sans elle la sûreté des
 voyageurs? Quelle facilité pour les escrocs et les
 fripons de s'entendre avec les hôteliers pour exercer,
 de concert et à profit commun, une coupable in-
 dustrie.” ¹⁾

De voorschriften, waardoor onze wetgever die
 verantwoordelijkheid heeft geregeld, komen voor
 in B. W. boek 3, tit. 12: „Over Bewaargeving”.
 Zijn die bepalingen hier op haar plaats, en is die
 verantwoordelijkheid van herbergiers en logement-
 houders dezelfde als die van den bewaarnemer?
 Tot beantwoording dezer vraag moeten wij eerst
 nagaan wat bewaargeving is.

Bewaargeving in het algemeen heeft plaats, wan-
 neer men het goed van een ander aanneemt, onder
 de voorwaarde van het te bewaren en in natura
 terug te geven. (art 1731 B. W.)

Zij is tweeledig; naast de ééne soort: sequestratie,
 staat: eigenlijk gezegde bewaargeving.

¹⁾ N°. 216.

De laatstgenoemde heeft plaats, wanneer iemand aan een' ander een roerend goed overgeeft — of, zoo hij het reeds in hadden heeft, laat behouden — en daarbij bedingt, dat deze het voor hem bewaren en later aan hem in denzelfden toestand, als waarin het hem werd ter hand gesteld, teruggeven zal. Zij bestaat dus: wanneer die bewaargeving plaats heeft ten gevolge van de wederkeerige toestemming van partijen, er alzoo een overeenkomst is — hetzij uitdrukkelijk of stilzwijgend aangegaan —; voorts: wanneer de bewaargever het goed aan den bewaarnemer heeft ter hand gesteld, hetzij door werkelijke of veronderstelde overgave daarvan; en eindelijk: wanneer de bewaarnemer het goed heeft aangenomen met het doel om het voor den bewaargever te bewaren.

De eigenlijke bewaargeving nu kan onder verschillende omstandigheden plaats hebben; de wet noemt bepaaldelijk: vrijwillige bewaargeving; bewaargeving uit noodzaak.

De laatste is altijd het gevolg van een onvoorzien toeval, waardoor iemand genoodzaakt wordt zijn goed aan de zorg van een ander toe te vertrouwen. ¹⁾.

Hoe beschouwt nu de wet het geval, wanneer

¹⁾ Cf. over de bewaargeving: Diephuis n°. 200 — 338.

een reiziger in een herberg of logement zijn intrek nemend, daarin goederen medebrengt?

Volgens art. 1746 zijn herbergiers en logementhouders verantwoordelijk voor de goederen der reizigers: en wel: als bewaarnemers, en om verder aan te duiden, welke soort van bewaargeving hier bedoeld wordt, voegt de wetgever in hetzelfde artikel er bij: „De bewaargeving van zoodanige soort van goederen wordt als een bewaargeving uit noodzaak aangemerkt.”

Mijns inziens bewijzen de aangehaalde woorden van art. 1746 op zich zelf reeds volkomen, dat de wetgever hier geen werkelijke bewaargeving heeft bedoeld. Immers, van de wederkeerige toestemming van partijen, van overgifte door den bewaargever en van aanneming door den bewaarnemer — de vereischten. zooals wij boven zagen — kan hierbij geen sprake zijn.

De wet zegt dit dan ook niet, maar zij veronderstelt hier slechts bewaargeving; zij stelt hier herbergier en logementhouder aan den bewaarnemer gelijk; „als” beduidt hier „evenals” of „gelijk,” en de bijvoeging der woorden: „als bewaarnemers”

zou minstens overvloedig zijn, wanneer hier werkelijke bewaargeving was. Reeds in art. 1921 C. N. zien wij hetzelfde; ook daarin worden de „aubergistes ou hôteliers” verantwoordelijk gesteld „comme dépositaires” en in 't Ontw. B. W. van 1820 lezen wij in art. 2834 eveneens de woorden „evenals bewaarnemers.”

De nadere bepaling voorts: „als bewaargeving uit noodzaak aangemerkt” — men lette weêr op dit „als — aangemerkt” — dient tot aanwijzing, aan welk onderdeel der eigenlijke bewaargeving de zoogenaamde bewaargeving van art. 1746 (door de fransche schrijvers, meestal, eigenaardig genoemd: „dépôt d'hôtellerie”) is geassimileerd. Dus wederom is hier niet inderdaad, maar alleen *fictione iuris* bewaargeving uit noodzaak.

Waarom heeft de wetgever hier niet liever — in plaats van bewaargeving uit noodzaak — vrijwillige bewaargeving verondersteld? Waar is hier het onvoorziene toeval, een vereischte, volgens de wet, voor bewaargeving uit noodzaak?

Deze vraag is gemakkelijk te beantwoorden. Wij zagen reeds dat de „dépôt d'hôtellerie” niet op

zich zelf een bewaargeving uit noodzaak is, maar slechts daaraan is geassimileerd. Deze gelijkstelling vindt haar grond in de omstandigheid, dat de reiziger, die bij een herbergier of logementhouder zijn intrek neemt, wel cenigermate genoodzaakt is, zich op diens goede trouw te verlaten en hem de goederen toe te vertrouwen, die hij medebrengt: „Quia necesse est plerumque eorum fidem sequi et res custodiae eorum committere.” (Ulpianus ¹⁾). Troplong ²⁾ geeft nog bovendien deze reden op: „On n'est pas toujours maître en voyage de choisir son hôtelier. On arrive fatigué, ne connaissant pas les localités, et l'on prend gîte dans l'auberge” die men het eerst op zijn weg vindt.

Terecht zegt dan ook Diephuis ³⁾, dat de wetgever waarschijnlijk, toen hij de zoogenaamde bewaargeving van art. 1746 gelijkstelde met bewaargeving uit noodzaak, het oog gehad heeft op het bewijs door getuigen, toegelaten voor de bewaargeving uit noodzaak, welk bewijs hij, door die gelijkstelling, ook toepasselijk heeft willen maken op de gefingeerde bewaargeving van art. 1746. Immers, in geval van ontkentenis van den herber-

¹⁾ L. 1. D. naut caup.

²⁾ N°. 210.

³⁾ N°. 220.

gier, bij geschil omtrent het verloren gaan van eenig den reiziger toebehoorend goed, is wel geen ander bewijs mogelijk dan getuigenbewijs (cf. artt. 1741 en 1940 2º. B. W.); de reiziger kan zich toch hoogst moeilijk, zoo niet onmogelijk, een schriftelijk bewijs verschaffen van de goederen, door hem in de herberg of het logement ingebracht.

Ook Troplong ¹⁾ is van dit gevoelen: „Le contrat, qui se forme entre l'hôtelier et le voyageur, se forme tacitement par la remise de la chose, ou l'introduction dans l'hôtellerie. Il est dispensé de la preuve écrite; il peut se prouver par témoins. Un voyageur qui arrive fatigué a autre chose à faire qu'à dresser un acte de dépôt qu'il confie à l'aubergiste.”

In Frankrijk rangschikte reeds de Ordonnance van 1667 onder de bewaargevingen uit noodzaak die, welke geschieden in handen van den „hôte ou hôtesse de l'hôtellerie,” waar de reiziger zijn intrek genomen heeft. Tit. 20 art. 4 dier Ordonnance verklaart: „n'entendre empêcher que la preuve par témoins n'en puisse être admise suivant la qualité des personnes et les circonstances du fait.” Dit beginsel huldigt ook de titel van den C. N.: „des contrats ou des obligations conven-

¹⁾ N°. 213.

tionnelles en général." Art. 1348 C. N. stelt van schriftelijk bewijs vrij de bewaargevingen uit noodzaak en begrijpt hieronder ook die, gedaan door den in een „hôtellerie" logeerenden reiziger; voorts voegt het eveneens er bij: „Le tout suivant la qualité des personnes et les circonstances du fait." — „Ainsi, en rapprochant du projet l'art. 1348, notre nouveau Code ne fait que maintenir une disposition admise par nos anciennes lois. La faculté laissée aux juges d'ordonner ou de rejeter, suivant les circonstances, la preuve offerte par le voyageur, fait que les intérêts de ce dernier et ceux de l'hôtelier ne pourront jamais être compromis." (C. N. et Mot. VI p. 246).

In geval van verschil over de waarde der ingebrachte goederen, moet B. W. 1979 toegepast worden; die waarde op andere wijze te bepalen, is voorzeker dikwijls onmogelijk. Volgens Durantou (XVIII n°. 82): „le demandeur, après la preuve faite, en est cru sur son serment quant à la valeur des effets, mais le juge détermine la somme jusqu'à concurrence de laquelle il en est cru sur son serment". (1396 C. N.)

Is het nu echter alleen om de bepalingen omtrent het bewijs van bewaargeving uit noodzaak toepaselijk te maken op de zoogenaamde bewaargeving van 1746 vlg., dat onze wetgever deze met gene

gelijk gesteld heeft? Dabelow ¹⁾ neemt dit aan: „Wenn das Gesetz dem depositum miserabile völlig gleich stellt, wenn Reisende bei den Wirthen oder Gastgebern, die sie beherbergen, Sachen eingebracht haben, so ist das bloß von der Zulässigkeit des Zeugenbeweises zu verstehen, denn über die Rechte und Pflichten der Wirthe enthalten die folgenden Artikel noch besondere Verfügungen.” Diephuis ²⁾ wil echter die toepasselijkheid verder zien uitgebreid: „door de algemeene bepaling, die hier een bewaargeving uit noodzaak veronderstelt, zijn alle gevolgen aan zulk een bewaargeving verbonden, ook aan die betrekking tusschen herbergiers en reizigers verbonden.”

Ik geloof, terecht. Wanneer toch de wetgever die gelijkstelling alleen gewenscht had ten opzichte van het bewijs, dan zou hij dit ook in alinea 2 van ons artikel hebben uitgedrukt; hij heeft dit echter niet gedaan, dus ligt het voor de hand, dat die gelijkstelling nu algemeen is.

Ook bij Zachariae ³⁾ lezen wij: „Wirthe und Gastgeber sind nach den von der nothgedrungenen Hinterlegung geltenden Grundsätzen zu beurtheilen”.

¹⁾ p. 541.

²⁾ N°. 228.

³⁾ T. a. p.

Vreemd is de uitdrukking „zoodanige soort van goederen.” Waarschijnlijk heeft onze wetgever, op het voorbeeld van den franschen, kortheidshalve die woorden gebezigd, om niet weêr te herhalen: „de bewaargeving van de goederen, welke de reizigers, die in het logement hun intrek nemen, medebrengen.”

Art. 1952 C. N. luidt eveneens: „le dépôt de ces sortes d'effets.” Voorzeker zal noch onze, noch de fransche wetgever hier een bepaald soort van goederen, door de reizigers medegebracht, op het oog hebben gehad. Het verband, waarin overigens die uitdrukking tot ons geheele artikel staat, drukt te duidelijk de bedoeling van den wetgever uit, om er nog langer bij stil te staan.

Wij zagen hierboven, dat er dus van een eigenlijke bewaargeving in het geval van art. 1746 geen sprake is. Het Romeinsch Recht beschouwde de zaak ook evenmin als zoodanig en bracht het zelfs niet met bewaargeving in verband. Terwijl daar „de bewaargeving uit noodzaak” voorkomt onder den naam van „Depositum miserabile” in den titel over het „Depositum”, vormt de zoogenaamde bewaargeving

van herbergiers en logementhouders het onderwerp van een afzonderlijken titel. Wij willen hier in het kort de bepalingen omtrent de verantwoordelijkheid der *caupones* (herbergiers), zooals zij voornamelijk in de *Digesten* voorkomen, nagaan.

Tot de *pacta praetoria* of overeenkomsten aan welke naar het praetorisch edict actiën verbonden zijn, zooals wij lezen in de *Inst.* 3. 13. § 1: „*Obligaciones praetoriae sunt quas praetor ex sua iurisdictione constituit (quae etiam honorariae vocantur)* ¹⁾ — behoort het *receptum cauponum*, dat wij geregeld vinden in *Dig.* 4. 9: „*Nautae caupones stabularii ut recepta restituent.*”

Dit *receptum cauponum* bestaat hierin, dat een *caupo* goederen van een reiziger in zijn herberg opneemt, of door de lieden, die bij hem in dienst zijn, doet opnemen.

Wie *caupones* zijn lezen wij in *L.* 1. § 5. *Dig.* 4. 9: „*Caupones eos accipiemus, qui cauponam exercent, institoresve eorum.*” Puchta (12^e Ed. § 314) rekent onder *caupones* ook in het algemeen alle personen, die aan vreemdelingen woning verstrekken en hiervan hun beroep maken.

Bij het opnemen van goederen van reizigers schijnt het vroeger gebruikelijk te zijn geweest,

¹⁾ Cf. *Inst.* 3, 14 en § 3, *Inst.* 4 en 6.

uitdrukkelijk te verklaren, dat men zich aansprakelijk stelde voor deze goederen; en vandaar waarschijnlijk de uitdrukking: „salvum fore recipere”, in L. 1 Dig. eod.: „Ait praetor: caupones quod cuiuscunque salvum fore receperint, nisi restituent, in eos iudicium dabo”, hetgeen wij verklaard vinden in Dig. eod. L. 1 § 6: „quod cuiuscunque salvum fore receperint, i. e. quaecunque rem sive mercem receperint.” ¹⁾

Volgens het pandectenrecht vloeit echter de bovengenoemde aansprakelijkheid der caupones reeds uit dat opnemen zelf voort. Immers uit dit opnemen ontstaat voor den caupo de verplichting, volgens het praetorisch edict, tot het geven van schadevergoeding voor hetgeen van die opgenomen goederen ontvreemd, beschadigd of vernietigd is (L. 3 § 2 D. eod).

De caupo is in dit opzicht aansprakelijk voor zijn eigen handelingen en verzuimen, voor die zijner bedienden en voor de positieve handelingen der personen, die hij in zijn logement herbergt; voorts voor de handelingen van anderen en voor ongelukken en toevallen, in zoover als hij de schade hierdoor veroorzaakt, heeft kunnen beletten; hij staat echter niet in voor de schade, veroorzaakt

¹⁾ Cf. ook L. 1 § 8. D. eod.; L. 2 D. eod.

door den reiziger zelf of door de lieden, die deze bij zich heeft, noch voor de schade ten gevolge van inwendig bederf dier goederen, evenmin waar deze verloren gaan door een van buiten komend, onvermijdelijk toeval, een vis maior („si in caupona vis maior contigerit, non est iniquum exceptionem cauponi dari” L. 3. § 1. D. eod.); ten laatste ook niet, wanneer een contract met den reiziger hem van alle verantwoordelijkheid heeft bevrijd.

Heeft nu echter de reiziger door een der oorzaken, waarvoor de caupo wel verantwoordelijk is, schade geleden, dan kan hij tegen dezen de actio in furtum de recepto instellen: „In factum actione caupo tenetur pro his, qui habitandi causa in caupona sunt: hoc autem non pertinet ad eum, qui hospitio repentino recipitur, veluti viator” (L. 6 § 3 D. eod.)¹⁾. Goldschmidt (Zeitschr. für HandelsR. III. § 10, S 117) rekent deze actie tot de arbitrariae actiones. Daar nu deze actie niet den aard heeft eener strafactie, kan zij ook door de erfgenamen van den benadeelde worden ingesteld tegen de erfgenamen van den caupo. Naar aanleiding van L. 1 § 1 D. eod., vergeleken met L. un. § ult. D. 47:5 furti advers. naut. caup. stab., is de vraag ontstaan of de caupo rechtens verplicht is, de reizigers bij zich op te

¹⁾ Cf L. 3 § 4 D. eod., seq.

nemen; en wel, naar aanleiding dezer woorden: „est in cauponum arbitrio ne quem recipiant” en voorts: „nec repellere potest caupo iter agentes.” Deze quaestie is zeer verschillend beantwoord. De juiste verklaring der laatst geciteerde plaats heeft Huschke (Tüb. Zeitschr. III. § 22 ff.) gegeven; hij wijst hier op een „factisches, nicht juristisches posse.” Arndts (Pand. § 289 Anm. 3) vindt deze quaestie: „zunächts eine gewerbs-polizeiliche.”

Over deze quaestie, gelijk ook over de heden-daagsche toepassing der actio in factum de recepto in Duitschland, in het algemeen over het Receptum cauponum, bestaat een groote litteratuur.

Behalve deze actio ex recepto is er in het Romeinsch Recht ten opzichte van den caupo nog een andere actie. Onder de obligationes quasi ex delicto — de zoodanige, waarbij wel altijd ongeoorloofde handelingen ten grondslag liggen, maar deze laatsten of geen delicta zijn in den zin der Romeinsche wetgeving, of volgens de algemeene regels der toerekenbaarheid niet die obligatie zouden doen ontstaan, welke volgens het bijzonder voorschrift van het praetorisch edict, daaruit moet ontstaan ¹⁾ — rekent het Romeinsch Recht ook het Damnum in caupona datum.

¹⁾ I. IV, 5.

Wanneer nl. in de herberg zelf goederen van een reiziger (*furto*) ontvreemd of (*dolo*) beschadigd zijn door lieden, in dienst van den *caupo* zijnde of in de *caupona* vertoevende, kan de eigenaar daarvan den *caupo* zelf, die voor zijn lieden moet instaan, aanspreken met een *actio in factum*, tot vergoeding van het dubbel der schade; de straf is hier alzoo tweevoudig, de *caupo* moet de schade vergoeden en tevens wordt nog behalve deze actie een private strafactie tegen hem ingesteld (cf. § 3 Inst. IV 5; L. 7 pr. § 1 D. IV. 9; L. 5 § 6. D. XLIV: 7).

Deze *actio quasi ex delicto* is een *actio mixta*; zij moet niet verward worden met de boven besproken *actio de recepto*. Zijn er verscheidene *caupones*, die samen dezelfde zaak drijven, dan zijn zij alleen aansprakelijk naar verhouding van ieders aandeel aan de gemeenschaplijke *caupona* (L. 7 § 5 D. IV. 9).

Wij zijn thans genaderd tot de beschouwing van de artt. 1746—1748 zelf en willen in de eerste plaats nagaan, wat in art. 1746 onder herbergiers en logementhouders moet worden verstaan.

Bij vergelijking van ons artikel met art. 1952 C. N. ontwaren wij al dadelijk een verschil in het begin

van die artt. Terwijl toch de C. N. spreekt van „aubergistes ou hôteliers”, is in ons art. in plaats van dit „ou” het woord „en” gebezigd.

Van Assen (Them. XII p. 139) houdt „herbergier” en „logementhouder” voor woorden van dezelfde beteekenis, en wijst, tot staving van zijn bewering op art. 1940 n°. 2: „waar herberg beteekent: een plaats, waar men intrek neemt,”, en op art. 2005 al. 2: „waar logementhouders onder herbergiers begrepen zijn, daar anders hun rechtsvordering onverjaarbaar zou zijn.”

Diephuis schijnt ook „herbergier” en „logementhouder” voor synoniem te houden; immers, heeft hij dit ook al niet uitdrukkelijk verklaard, wij kunnen dit intusschen aannemen door de omstandigheid, dat hij steeds genoemde woorden promiscue heeft gebruikt.

Ik geloof echter niet, dat „herbergier” en „logementhouder”, al komen zij ook eenigermate, ja zelfs grootendeels, met elkander overeen, beschouwd moeten worden geheel hetzelfde uit te drukken. Dit blijkt reeds uit den zin, dien wij in het dagelijksch leven aan elk dier woorden hechten; doch dit nog daargelaten, dan zou bovendien de wetgever, wanneer wij die woorden als synoniem aannamen, in ons artikel hebben kunnen volstaan met slechts één dier woorden, terwijl hij nu juist

beide gebruikend, deze zelfs nog verbonden heeft met het woordje „en”.

Waarschijnlijk heeft reeds de fransche wetgever „aubergiste” en „hôtelier” niet als synoniem beschouwd; ik geloof, dat het woordje *ou* tusschen deze beide woorden waarschijnlijk in art. 1952 C. N. de beteekenis heeft van *of wel*, zoodat men het dan hier eerder moet beschouwen, alsof er stond: *hetzij* „aubergistes” *hetzij* „hôteliërs.” En nu heeft misschien onze wetgever, toen hij dit art. las, gemeend, den zin daarvan beter uit te drukken, wanneer hij het woord *ou* verving door het woord *en*.

Bovendien, ook in het dagelijksch leven zien wij, dat aan „logementhouder” een uitgebreider begrip wordt verbonden dan aan „herbergier.” Terwijl wij toch onder „herbergier” gewoonlijk verstaan: iemand, die in zijn huis menschen — meestal slechts uit de geringe volksklasse — die tijdelijk op een plaats vertoeven, opneemt, hun huisvesting en wat daarbij behoort verstrekt, en van dit herbergen zijn beroep maakt, stellen wij ons „logementhouders” steeds voor als: houders van een etablissement, meestal op groote schaal ingericht, waar reizigers opgenomen en van het noodige voorzien worden; ook hier is dus weêr huisvesting en wat daarbij behoort hoofdzaak; en de omstandigheid, dat het logement tevens een koffie-

huis is, doet hier niets ter zake, evenmin als het feit, dat een herberg meestal bovendien een tapperij of slijterij is, of wat wij in ons spraakgebruik gewoonlijk met den naam „kroeg” bestempelen.

Houden wij dit alles in het oog, dan is het mijns inziens niet zoo vreemd, dat art. 1746 spreekt van „herbergiers en logementhouders”, waardoor het dus te kennen geeft een zekere klasse van lieden, die er zich een beroep van maakt nachtverblijf, voedsel, en wat verder daarbij behoort, aan reizigers te verstrekken.

Stellen wij ons nu herbergiers en logementhouders op deze wijze voor, dan behoeven wij ook niet meer nader te bepalen, wie al of niet daartoe te rekenen zijn.

Het blijkt nu toch duidelijk, dat koffiehuis- en tafelhouders, enz., evenmin als zij, „die gestoffeerde kamers verhuren, al is het dan ook aan reizigers” (Diephuis n°. 222), door onzen wetgever niet begrepen zijn onder „herbergiers en logementhouders.” Laatstgenoemden toch staan voornamelijk in de verhouding van verhuurder en huurder tot elkander; die verhouding kan men nu ook wel eenigszins aannemen als te bestaan tusschen logementhouders en herbergiers en reiziger, doch hier is de huur en verhuurtijd in ieder geval steeds onbepaald, terwijl gestoffeerde kamers slechts voor een

bepaalden tijd worden gehuurd en verhuurd. Ook Troplong (n°. 211) erkent die „louage pour les services qui sont rendus à la personne, et pour le logement qui lui est donné.” Ook elders spreekt hij in dit opzicht van een „contrat de louage” als het ware, en wel tusschen herbergier en logementhouder en reiziger, want immers: „dans le cas prévu par l'art. 1952 C. N. le voyageur entre chez l'aubergiste et paie un salaire, pourqu'il soit pourvu à sa nourriture et à son logement.” (n°. 14).

Zachariae (t. a. p.) begrijpt dus mijns inziens ten onrechte onder de bepaling van art. 1952 C. N. ook: andere Personen, deren Gewerbe es ist, Reisende oder Gäste bei sich auf zu nehmen; der Art. ist, wegen Gleichheit des Grundes auf alle Gewerbsleute derselben Gattung aus zu dehnen, z. B. auf die, welche meublirte Zimmer an Reisende zu vermieten pflegen, auf die, welche ein öffentliches Bad unterhalten.” Ook Troplong is het met Zachariae eens en voegt er zelfs nog bij (n°. 229), dat het art. eveneens: „s'applique aux teneurs de billards et de cafés, aux restaurateurs,” omdat toch hier „les raisons de décider sont absolument les mêmes que pour les aubergistes et hôteliers, et la nature des choses serait blessée, si l'on mettait dans la jurisprudence une différence que la raison ne comporte pas. D'ailleurs les arrêts rendus en matière criminelle

n'ont pas reculé devant des assimilations de cette nature; les jugements des tribunaux civils ne sauraient être plus timides;" Zachariae (t. a. p.) sluit echter bovengenoemden van de toepasselijkheid van art. 1952 uit, gelijk ook „diejenigen, welche während der Messe Wohnungen vermieten."

En wat zijn nu „reizigers"? Ook reeds in het dagelijksch leven is het ons duidelijk, welke beteekenis wij aan dit woord moeten hechten. Wanneer toch iemand, om welke reden ook, zich tijdelijk van zijn woonplaats verwijdt, door elders gedurende dezen tijd te vertoeven, zonder zich ooit lang op een bepaalde plaats te vestigen, dan noemen wij zulk een persoon „reiziger", d. i.: iemand, die volgens onze meening bezig is te reizen. Zulk een persoon neemt nu meestal zijn intrek in een herberg of een logement, wanneer hij voornemens is slechts tijdelijk op een plaats te vertoeven. Dergelijke personen nu heeft de wetgever op het oog en voor hen heeft hij de genoemde bepalingen van ons B. W. gegeven.

Ten opzichte nu van reizigers, zegt Diephuis (n°. 221), dat hieronder moeten worden verstaan

„alleen diegenen, die even als reizigers in een herberg of logement hun intrek nemen;” dientengevolge maakt hij ook onderscheid tusschen: *a* „zoodanigen, die in de herberg of het logement kamers huren, om daar gedurende een’ geruimen tijd verblijf te houden”; en *b* „die, zonder reizigers te zijn, om de eene of andere reden in de plaats hunner inwoning in een herberg of logement gaan logeeren, op gelijken voet als reizigers.” Die sub *a* sluit Diephuis uit van het begrip reizigers, die sub *b* wil hij hieronder begrepen zien. Waartoe echter dit onderscheid? Wanneer wij de sub *a* genoemde personen nader beschouwen, dan geloof ik niet, dat wij alleen uit de omstandigheid, dat zij in het logement kamers huren voor een’ geruimen tijd, reeds mogen besluiten, dat zij nu niet onder de bepalingen der wet vallen. Mijns inziens zijn Diephuis’ woorden (sub *a*) vrij onbepaald en geven zij gelegenheid tot allerlei vragen. In de eerste plaats toch, wat beteekent: „geruimen tijd”? Is die tijd onbepaald, dan vallen die zoogenaamde huurders toch onder de bepalingen der wet; zooals wij immers boven reeds zagen, kan het logeeren in een logement wel beschouwd worden als een soort van huur voor een’ onbepaalden tijd; is die tijd echter bepaald, dan houdt hier de logementhouder op als zoodanig beschouwd te worden en is hij niets meer of niets

minder dan verhuurder van gestoffeerde kamers. Is voorts de persoon, welke die kamers in het logement voor een geruimen, onbepaalden tijd huurt, reiziger of niet? Is hij reiziger, dan doet zich het gewone geval voor, waarvoor onze wetgever juist in artt. 1746—1748 bepalingen heeft gegeven; is hij geen reiziger, dan moet hij toch als zoodanig worden beschouwd, gelijk ook de sub *b* genoemde personen, omdat zij allen in dat logement slechts tijdelijk en voor onbepaalden tijd vertoeven en in het oog van den logementhouder niets anders dan reizigers zijn. De wetgever spreekt over deze laatsten volstrekt niet; wij mogen het dus voor waarschijnlijk houden, dat hij hen, al zijn zij in der daad geen reizigers, met reizigers gelijk stelt; immers gelijk Diephuis terecht zegt (n°. 221): „zij staan met de reizigers tegenover den herbergier in dezelfde betrekking en hebben met de reizigers daarom ook op gelijke veiligheid aanspraak.” Zachariae (t. a. p.) is echter van een ander gevoelen: „Der Art. ist nicht auf den Fall anwendbar, da sich die Einwohner des Orts bei einem Gastwirth eingemietet haben.”

Art. 1746 spreekt voorts van „intrek nemen”, en wel bij de herbergiers en logementhouders als zoodanig. Wanneer bestaat nu dit „intrek nemen”? „De beoordeeling hiervan kan wel eens eenigszins moeielijk zijn, en hangt natuurlijk geheel van de omstandigheden af.” (Diephuis n°. 223.)

Ik geloof, dat het zeer duidelijk is, dat een reiziger zijn intrek genomen heeft in een logement of herberg, wanneer hij zich een kamer daarin heeft doen aanwijzen, met het doel om daar den nacht door te brengen, of ten minste één nacht in het logement of de herberg heeft geslapen. Voor hoe lang hij zijn intrek neemt, doet hier niets af.

Het spreekt wel van zelf, dat, wanneer de reiziger een herberg of logement binnengaat, niet om er te vertoeven, maar alleen om er iets te gebruiken (hetgeen men gewoonlijk bij een koffijhuis- of tafelhouders doet), die reiziger dan niet geacht kan worden daar zijn intrek genomen te hebben; voor hem toch is die herberg of dat logement alsdan niets anders dan een koffiehuis of een open tafel.

Bovendien zal wel het eerste vereischte zijn, wil men kunnen constateeren, dat een reiziger in een herberg of logement zijn intrek genomen heeft, dat die reiziger zelf, bij het binnentreden van de herberg of het logement, toone of verklare, aldaar zijn intrek te willen nemen.

Art. 1746 geldt natuurlijk voor den tijd, gedurende welken de reiziger zijn intrek heeft; zóó lang toch is de herbergier of logementhouder verantwoordelijk, en die aansprakelijkheid houdt op terstond wanneer de reiziger voor goed de herberg of het logement verlaat.

Een korte afwezigheid, b. v. wanneer de reiziger des morgens zijn logement verlaat, om er des avonds terug te keeren, ontheft den logementhouder geenszins van zijn aansprakelijkheid. Wanneer echter de reiziger vertrekt met het doel om er niet meer terug te keeren, en hij na zijn vertrek goederen in het logement achterlaat, is de logementhouder voor deze niet aansprakelijk, tenzij hij uitdrukkelijk aan den reiziger verklaard heeft daarvoor te zullen zorgen; doch dan is, in dit laatste geval, ook zeer zeker een vrijwillige bewaargeving aanwezig (Dieph. n^o, 224). Zachariae zegt (t. a. p.) hieromtrent: „Der Artikel ist nicht auf den Fall anwendbar, da Reisende bei ihrer Abreise dem Wirthe Sachen anvertraut haben, wohl aber dann, wenn sie bei ihrer Abreise Sachen vergessen haben.”

Herbergiers en logementhouders zijn verantwoordelijk voor de goederen, welke de bij hen logeerende reizigers *medebrengen*. „Dit medebrengen alleen is voldoende om die verantwoordelijkheid te doen ontstaan.” (Dieph. n°. 220). En juist hierom is tot het scheppen van die verantwoordelijkheid niet noodzakelijk, dat de reizigers hun goederen aan den herbergier of logementhouder in bewaring geven; noch dat zij aan laatstgenoemde kennis geven, dat zij goederen, en welke goederen zij hebben medegebracht. De wet laat hier volstrekt geen twijfel omtrent haar bedoeling. Van ditzelfde gevoelen is ook de Pinto (II. § 1026); ook hij neemt die verantwoordelijkheid als bestaande aan, „onverschillig of de reizigers hun goederen aan den herbergier hebben toevertrouwd, of niet; de wet onderscheidt niet, en de onderscheiding, door Pothier (n°. 77 en 78) te dien opzichte gemaakt, was reeds bij art. 1952 C. N. verworpen.” In gelijken zin luidt ook de aantekening van Schüller en Waller op art. 1746. En onder de fransche schrijvers huldigt Troplong dezelfde meening (n°. 218): „L'art. 1952 n'exige rien de plus pour faire naître la responsabilité, que l'apport dans l'hôtel;” en waarom? „Si sa surveillance est exacte, l'hôtelier protégera par sa bonne et soigneuse administration les personnes et les choses qui ont eu

accès chez lui," en daarvoor toch heeft hij niet noodig: „de connaître en détail les objets reçus dans l'hôtel." — In dit opzicht is dan ook art. 1952 C. N. en ons art. 1746 B. W. geheel overeenkomstig het Romeinsch Recht (cf o. a. l. 1 § 8 D. Nautae, etc.)

Ook het woord „goederen" is in art. 1746 B. W. door den wetgever algemeen gebezigd; het duidt aan: alles, van welken aard ook, wat de reiziger bij en met zich voert, dus kostbaarheden, kleederen, enz. De zin van het woord „effets" in art. 1952 C. N. is volgens Troplong (nº. 217): „toutes les choses que le voyageur conduit avec lui, ses marchandises, ses vêtements, son bagage, tout ce qui sert à son usage quotidien".

Immers ten aanzien van geldswaarden en andere kostbaarheden bestaat dezelfde verantwoordelijkheid voor den logementhouder; de wetgever heeft toch hieromtrent niets naders voorgeschreven; bijzondere bepalingen, waaraan de reiziger ten opzichte zijner goederen van waarde onderworpen is, bestaan er in de wet niet, en zij mogen dus niet gepraesumeerd worden. Terecht zegt dan ook Diephuis (nº. 225), dat men moeielijk een afwijking van die

verantwoordelijkheid, uithoofde van de kostbaarheid der voorwerpen, als op de wet gegrond kan beschouwen.

Troplong behandelt breedvoerig deze vraag: „un avertissement exprès donné à l'hôte ne serait-il pas nécessaire pour certains objets précieux, qui excitent la convoitise par leur grande valeur, et sont faciles à voler par leur petit volume, comme les bijoux, les espèces d'or ou d'argent, etc. etc.?” Is het nu niet noodig — vraagt hij verder — dat de herbergier of logementhouder gewaarschuwd wordt, opdat hij bijzondere maatregelen van surveillance kan nemen, zoodanig dat, wanneer de reiziger hem niet gewaarschuwd heeft, hij van alle aansprakelijkheid bevrijd is? (n°. 219—226). Na eerst eenige oude fransche arresten, betrekking hebbend op deze quaestie, te hebben besproken, vermeldt Troplong de wijze, waarop men gemeend heeft, haar in den Code Civil te moeten beslissen, en na het gevoelen van Toullier te hebben weêrlegd, komt hij tot deze conclusie: „si l'art. 1952 peut être atténué dans son application par des circonstances de fait, il ne doit pas être énérvé dans sa portée théorique par l'addition à priori de conditions arbitraires qui heurtent son esprit.” En voorts zegt hij: „Le principe est dans l'art. 1952. Il faut des circonstances exceptionnelles pour le faire fléchir.”

Toullier is van gevoelen, dat de verantwoordelijkheid van den herbergier ophoudt „d'une manière absolue”, indien de reiziger hem niet gewaarschuwd heeft, dat hij geld en voorwerpen van waarde in het logement heeft ingebracht (Ch. 11 n°. 255). Dus volgens hem is er geen sprake van verantwoordelijkheid van den herbergier of logementhouder, zonder een uitdrukkelijke verklaring en waarschuwing van den reiziger. Ik kan mij moeielijk vereenigen met het gevoelen van Toullier; immers wanneer de wetgever dit aldus had gewild, dan zou hij ook ons artikel in dien zin hebben geredigeerd. En bovendien zien wij nergens een zoodanige bedoeling, noch van den franschen, noch van onzen wetgever. Ook Troplong kan ik niet toegeven, dat de toepasselijkheid van art. 1952 soms afhankelijk is van zekere omstandigheden, ter beslissing van den rechter.

* Naar mijn bescheiden meening moet een wet steeds zoo duidelijk mogelijk zijn, en mag de wetgever zoo weinig mogelijk overlaten aan het arbitrium iudicis.

De ééne rechter verschilt toch dikwijls in inzicht en opvatting van den ander; en waar nu de wet duidelijk is en algemeen, daar is zooveel te minder gevaar voor verschillende opvatting van haar bedoeling. — Eene uitdrukkelijke waarschuwing door

den reiziger, die kostbaarheden medebrengt, is dikwijls ook mijns inziens bezwaarlijk. De reiziger, die zijn intrek neemt in een logement, komt meestal daar vermoeid aan en is daardoor dikwijls niet in een stemming, om eerst allerlei voorzorgen ten opzichte van zijn goederen te nemen, alvorens zich aan de hoog noodige rust over te geven; hij acht zich bovendien veilig onder de hoede en verantwoordelijkheid van den logementhouder. Moest hij eerst allerlei voorzorgen nemen tegen eventueel verlies of beschadiging van zijn goed, dan zou op die wijze het logeeren in een herberg of logement hoogst bezwaarlijk voor den reiziger worden, hetgeen dus zeker in strijd zou zijn met de bedoeling van den wetgever, die juist in het belang van den reiziger de verantwoordelijkheid van herbergiers en logementhouders heeft gecreëerd.

Moeten wij vervolgens aannemen, dat de wet vordert, dat de reiziger eigenaar is van de goederen, die hij in de herberg of het logement medebrengt? Uitdrukkelijk zegt zij dit niet; en ik zie ook nergens grond in de wet, om dit als vereischte te veronderstellen; voorzeker is het, bij de quaestie der verantwoordelijkheid, vrij wel onverschillig voor den logementhouder, of de reiziger werkelijk eigenaar der goederen is of niet. Diephuis en Schüller en Waller staven ook ten volle deze meening (cf echter

het Vonn. v. N.-Holl. v. 23 Mei 1842 in Rechtsg. B. IV, p. 463 vlg.)

De wet vordert ook niet het medebrengen van zijn goederen uitsluitend in het huis of in het daarin aangewezen vertrek zelf. Met Diephuis, Troplong, Zachariae en anderen meen ik te mogen aannemen, dat onder het gebied van de herberg of het logement vallen alle gebouwen, schuren en zelfs open plaatsen, die tot het hoofdgebouw behooren ¹⁾; ja zelfs de openbare weg, wanneer goederen, die voor berging in gebouwen niet vatbaar zijn of om zekere redenen niet onder dak gebracht kunnen worden, buiten 's huis moeten blijven; de herbergiers en logementhouders zijn toch in het algemeen verantwoordelijk, dus niet alleen voor de goederen van de reizigers in de herberg of het logement zelf, maar ook voor die, welke in andere gebouwen of op plaatsen tot het etablissement behoorend, zijn geborgen. Troplong noemt als zoodanig: „les cours, écuries, étables, les lieux adjacents qui en dépendent ou qui sont naturellement placés sous la surveillance de l'hôte-lier” (n°. 227).

Zachariae begrijpt onder „effets” of „goederen” ook: „Waaren und Thiere, denique quicquid illatum

¹⁾ Het Ontw. B. W. van 1820, t. a. p. vermeldde ook uitdrukkelijk naast het logement: «derzelver aanhoorigheden.»

est". En de vraag: „an facta sit illatio?" is volgens hem een quaestio facti (t. a. p.). Als goederen van reizigers, waarvoor herbergiers en logementhouders eveneens aansprakelijk zijn, vinden wij bij de schrijvers o. a. genoemd: paarden in de weide en alle andere voorwerpen, die op een al of niet afgesloten plaats buitenshuis zijn gebleven (Diephuis n°. 225), zooals: wagens, die op straat zijn blijven staan (Zachariae t. a. p.); koopwaren, en in het algemeen alles wat zich bevindt op en in de wagens, die buiten de herberg of het logement, hetzij op straat of op den openbaren weg zijn gebleven (Diephuis XVIII t. a. p.; Durantou n°. 83; Troplong n°. 227; Dabelow II, p. 541). De berging van dat alles toch behoort tot de bediening, welke de herbergier of logementhouder verplicht is te geven. Heeft hij die voorwerpen niet geborgen of wel niet kunnen bergen, zoo moet hij evenwel voor de vereischte veiligheid zorg dragen; immers de eigenaar rekent er op, dat men zijn goederen bewaakt, en de herbergier of logementhouder, die er belang bij heeft, dat men bij hem logies neemt, wordt geacht toegestemd te hebben om die voorwerpen te doen bewaken; ware dit niet het geval — zegt Troplong — dan zou waarschijnlijk de reiziger elders zijn' intrek hebben genomen.

Terwijl nu art. 1746 de verantwoordelijkheid in het algemeen van herbergiers en logementhouders geregeld heeft, treffen wij in de volgende artikelen bijzondere bepalingen ten opzichte dier verantwoordelijkheid.

In de eerste plaats stelt art. 1747 herbergiers en logementhouders aansprakelijk voor hetgeen aan de goederen der bij hen logeerende reizigers is overkomen door toedoen hunner „dienstboden of andere bedienden,” of, gelijk art. 1953 C. N. luidt: „domestiques et préposés.” De „andere bedienden” zijn dus dezelfde, die de C. N. „préposés” noemt. 't Ontw. B. W. 1820 spreekt in art. 2834 alleen van „bedienden,” doch de bedoeling is zoowel hier als in den C. N. en ons B. W. duidelijk; de bepaling geldt voor allen, die in het logement of de herberg geregeld of tijdelijk in bediening zijn. Reeds in art. 1403 B. W. is het beginsel dezer verantwoordelijkheid uitgesproken, in navolging van art. 1384 C. N.: „de meesters en degenen, die anderen aanstellen tot de waarneming hunner zaken (les maîtres et les commettants) [dus natuurlijk ook als zoodanig herbergiers en logementhouders] zijn verantwoordelijk voor de schade, door hun dienstboden en ondergeschikten (domestiques et préposés) veroorzaakt in de werkzaamheden waartoe zij hen gebruikt hebben.”

Doch art. 1747 stelt herbergiers en logementhouders nog verantwoordelijk voor de daden van „ieder ander persoon,” en wijkt in dit opzicht af van de bepaling van art. 1953 C. N., 'twelk slechts spreekt van: „étrangers allant et venant dans l'hôtellerie.” Vanwaar die afwijking? Het antwoord op deze vraag geeft ons de geschiedenis van ons artikel. De woorden van den C. N. gaven, ook in Frankrijk, aanleiding tot verschil omtrent hun ware beteekenis.

Sommigen vonden het onbillijk, dat herbergiers en logementhouders verantwoordelijk werden gesteld voor personen, die zij niet bij machte waren te weren en die zij volstrekt niet kenden; dat zij voor hun bedienden aansprakelijk werden geacht, was niet meer dan billijk; deze werden door hen zelf gekozen; maar de vreemdelingen, die hun hôtel in- en uitgingen, waren volstrekt niet aan hun keuze onderworpen. Troplong vond dit echter geen argument (nº. 231): behalve dat „la confiance, qui fait la base de leur commerce, exige, dans leur propre intérêt, que les hôteliers donnent au public cette garantie,” was het hun bovendien, volgens hem, niet moeilijk, „avec une surveillance exacte, de prévenir les surprises.” — De moeilijkste quaestie was echter om uit te maken, wie als „étrangers allant et venant dans l'hôtellerie”

moesten beschouwd worden. Zachariae (t. a. p.) coupeerde de quaestie ongeveer op dezelfde wijze als onze wetgever, en was van meening, dat, ofschoon art. 1953 C. N. sprak van „étrangers” enz., de bepaling intusschen ook gold voor andere personen, in het algemeen derden, dus b.v. ook toepasselijk was op dieven, die heimelijk het hôtel binnengekomen waren; dit laatste beweren was ook door Pothier gehuldigd (nº. 78), doch uitdrukkelijk verworpen door Malleville (IV. p. 74 vlg.), die art. 1953 C. N. alleen van kracht verklaarde ten opzichte van de andere reizigers, die in het logement gelogeed zijn. Dabelow (II. p. 542) onderscheidt zoo minutieus mogelijk: „Wenn dem Wirthe Schuld gegeben werden kann, dasz er sich schlechtes und diebisches Gesinde halte, wenn schon dadurch mehrmals Iemand im Gasthofs bestohlen worden ist, oder andere Umstände eintreten, die diese Vermuthung begründen, so dürfte allerdings auch hier praesumptio hominis oder facti durch den Wirth eintreten. Der Regel nach kann der Fremde den Wirth nicht eher in Anspruch nehmen, als bis dargethan worden ist, dasz die Sachen von den Seinigen entwendet worden sind.” En tot de vreemden, die het hôtel in- en uitgaan rekent Dabelow niet: 1º de overige vreemden, aldaar logeerende, waarvoor de logementhouder toch, zoo zij niet „notorisch

schlechte Leute" zijn, niet kan instaan, en 2° vreemden, die het hôtel binnengaan om er iets te gebruiken of anderen te bezoeken; wel echter: „alle Leuten, die des Handels und Verkehrs wegen" in het hôtel komen, muzikanten, friseurs en andere personen, die van den logementhouder vrijen toegang gekregen hebben, opdat zij iets van de vreemden zouden kunnen verdienen, voorts zulke lieden, die als boodschappers gebruikt worden, enz. enz.

Ten gevolge dier onzekerheid omtrent den juisten zin van dat „étrangers allant et venant dans l'hôtellerie," werd in het Ontw. B. W. van 1820, art. 2834, deze uitdrukking vervangen door „anderen." Intuschen, bij de beraadslagingen in de Kamer over art. 1747 B. W., verlangde een afdeeling der Kamer, dat men de bepaling van het fransche artikel in ons wetboek zou opnemen.

De regeering achtte echter „den herbergier verantwoordelijk voor alle personen, die bij hem in- of uitgaan, onverschillig of zij vreemdelingen zijn of niet, en of zij al of niet bij hem gelogeed zijn, behalve in het geval van het volgende artikel. (Cf. Voorduin V. p. 361, Asser § 824.)

Op die wijze heeft dus de wetgever bij ons de quaestie, in het fransche recht bestaande, gecoupeerd, en daardoor meer zekerheid en eenstemmigheid ten opzichte van den zin van ons artikel gegeven.

Wegens deze bepaling behoeft nu natuurlijk de reiziger niet meer te bewijzen, wie zijn goed gestolen of beschadigd heeft.

Behalve deze personen, waarvoor de herbergier aansprakelijk is, noemt de wet nog die, waarbij deze aansprakelijkheid ophoudt; volgens art. 1748 namelijk zijn herbergiers en logementhouders niet aansprakelijk voor diefstal of schade, waardoor de reiziger benadeeld wordt als gevolg van de daad van personen, die hij zelf bij zich heeft toegelaten. Art. 1954 C. N. bevat deze beperking niet, ofschoon zij toch zeer billijk en gewenscht is. Reeds de fransche schrijvers erkenden de noodzakelijkheid van zulk een bepaling. Troplong bijv. (n°. 237 en 238) stelt den hôtefier niet aansprakelijk, wanneer de reiziger door zijn eigen bediende bestolen of benadeeld is, en geeft naar aanleiding hiervan als algemeenen regel, dat de hôtefier bevrijd is van alle aansprakelijkheid, wanneer hij bewijzen kan, dat het nadeel, waardoor de reiziger getroffen werd, voortgesproten is uit de schuld van den reiziger zelf. Dezen regel, reeds door de oude fransche jurisprudentie dikwijls toegepast, huldigen ook Zachariae (t. a. p.) en Duranton (XVIII, n°. 80). Voorzeker is zulk een exceptie ten bate van den herbergier noodig, daar de schuld hier alleen te zoeken is bij den reiziger, die de onvoorzichtigheid

heeft gehad, zijn vertrouwen te schenken aan personen, van wier goede trouw hij niet zeker was; de herbergier toch kan hem niet beletten zulke personen bij zich toe te laten, terwijl hij zelf dit goedvindt. (Cf. Asser § 824; Diephuis n°. 258; Schüller en Waller, art. 1748 B. W.)

Ofschoon de wet slechts spreekt van de schade voorzoover zij den reiziger door bepaalde personen is toegebracht, wil Diephuis haar bepalingen ook uitgestrekt zien op schade veroorzaakt door dieren (n°. 261). Als zoodanig geeft hij een voorbeeld, ontleend aan Dabelow (II. p. 542): wanneer nl. aan paarden van reizigers door andere daarnaast staande paarden, schade is toegebracht, wegens het verzuim van den herbergier of van zijn bedienden, om de dieren door behoorlijke slagboomen van elkander te scheiden. Ik geloof, dat terecht hier de logementhouder ook aansprakelijk is, daar de schade toch uit verzuim van hem of van zijn bediende voortspuit, dus volgens 1747 B. W.

De wetgever is in art. 1748 niet consequent gebleven; hier had hij toch eveneens moeten schrijven: „of diefstallen die begaan zijn, of schade die ver-

oorzaakt is, door personen, enz.”, gelijk hij dat in art. 1747 gedaan heeft. Want immers, wanneer de reiziger op andere wijze dan door diefstal, benadeeld wordt door personen, die hij bij zich heeft toegelaten, zal toch zeker de herbergier of logementhouder evenmin verantwoordelijk zijn.

Onze wet spreekt ook niet van schade, geleden door den reiziger, tengevolge van overmacht. In dit opzicht is dus het Ontw. B. W. van 1820 vollediger, in welks art. 2834 wij lezen, dat de herbergier of logementhouder ook niet verantwoordelijk is voor hetgeen door een onvermijdelijk onheil of onvoorzien toeval vergaan of beschadigd is. Zulk eene bepaling zou, geloof ik, in ons art. niet misplaatst zijn. Ook Troplong (n°. 233) ontheft den herbergier van aansprakelijkheid, wanneer de reiziger schade lijdt ten gevolge van overmacht; doch deze overmacht moet hij kunnen bewijzen, hetgeen intusschen art. 2834 Ontw. B. W. van 1820 eveneens uitdrukkelijk eischt. Reeds de oude fransche jurisprudentie besliste dikwijls in dezen geest, ofschoon Pothier er zich niet mede kon vereenigen (n°. 79). Zachariae is van hetzelfde gevoelen (t. a. p.).

Art. 1747 noemt „diefstal” en art. 1748 „gewelddadige diefstallen”. Onder „diefstal” verstaat dus de wetgever waarschijnlijk gewone diefstallen, of, zooals Dabelow het uitdrukt (II p. 542): „Diebereien, d. h. gewöhnliche Diebstähle.” Volgens Troplong (nº. 234) is diefstal, begaan door personen van buiten, niet reeds op zich zelf „force majeure”, doch alleen dan, wanneer het geval van 1954 C. N. aanwezig is. Ook hierbij weêr moet de herbergier het bestaan van „force majeure” bewijzen, omdat hij in principe voor den diefstal verantwoordelijk is en alleen werkelijke „force majeure” hem van die verantwoordelijkheid ontheft. (cf. Duranton XVIII nº: 82.)

Diephuis meent onder „gewelddadige diefstallen” te moeten verstaan „diefstallen, gepleegd met geweld, hetzij door een overmacht van personen, hetzij door middel van braak, en waartegen alzoo de vereischte zorgvuldigheid niet kon beveiligen” (nº. 259); ook Dabelow houdt (II p. 542) den herbergier niet aansprakelijk voor „eigentlich sogenannte Einbrüche, mögen sie begangen worden sein im innern des Hauses oder von auszen her, von des Wirthes Leuten oder von Fremden.”. Ik kan mij moeielijk met deze genoemde schrijvers vereenigen, ten opzichte van hetgeen zij omtrent „inbraak” aannemen. Mijns inziens is de meening

van Troplong (n°. 235) de ware. Wanneer toch eenige personen zich heimelijk in het logement hebben weten in te dringen, en, na den herbergier en zijn bedienden onschadelijk gemaakt te hebben, den eerstgenoemde of de bij hem logeerende reizigers bestelen, dan is hier zeker een gewelddadige diefstal. Hoe goed de herbergier ook zijn inrichting laat bewaken, tegenover zulke overrompelingen is hij machteloos. Maar juist zij, die het logement dag en nacht moeten bewaken, kunnen wel degelijk mijns inziens inbraak, inklimming, enz. voorkomen. Ik grond deze bewering op het gezag van Troplong, die inbraak niet houdt voor „force armée”, omdat „la garde du hôtelier, quand elle est vigilante, ne peut laisser passer inaperçus des faits de rupture, démolition, escalade, etc. etc. C'est donc en connaissance de cause” —voegt Troplong er verder bij, „que l'art. 1954 n'a parlé que du vol commis à main armée. Il faut que l'hôtelier ait été vaincu par la force.”

Het spreekt, geloof ik, wel van zelf, dat, niettegenstaande de bepaling van art. 1748, de herbergier intusschen wel degelijk aansprakelijk blijft voor de schade, aan reizigers veroorzaakt, ten gevolge van gewelddadige diefstallen, die gedeeltelijk moeten toegeschreven worden aan de schuld van den herbergier (cf. Dieph. n°. 259; Zachariae, t. a. p.).

Troplong stelt (n°. 236) den herbergier alleen niet

aansprakelijk, wanneer de gewelddadige diefstallen zijn begaan door personen, die zich niet in het logement bevinden. Diephuis daarentegen zegt terecht (n°. 259), dat dit niet kan beweerd worden met het oog op de wet, omdat ons art. toch in het algemeen van gewelddadige diefstallen spreekt. Doch het gevoelen van Troplong komt mij nogtans niet zoo geheel verwerpelijk voor, en ik geloof, dat de wet in dit opzicht te algemeen is. De wetgever toch heeft in beginsel aangenomen, dat de herbergier of logementhouder aansprakelijk is voor de daden van zijn dienstdoend personeel, omdat hij zich, voordat hij iemand in zijn dienst neemt, verzekeren moet van diens goede trouw. Dit beginsel nu had mijns inziens de wetgever ook consequent moeten doorvoeren in het volgend artikel, en ook hier de bepaling moeten invoegen — gelijk in het Ontw. B. W. van 1820 is geschied —, dat herbergiers en logementhouders verantwoordelijk blijven, indien de gewelddadige diefstal gepleegd is door zijn dienstboden of andere bedienden. Ja zelfs geloof ik, dat het niet meer dan billijk zou zijn, wanneer de herbergier ook aansprakelijk werd gesteld ten opzichte van gewelddadige diefstal, begaan door „ieder ander persoon in het logement.” Waarom deze verantwoordelijkheid hier uitsluiten en in art. 1747 streng aannemen?

Ik zie voor zulk een uitsluiting geen voldoende grond. Mijns inziens zegt Troplong dan ook terecht, dat gewelddadige diefstallen, begaan door de lieden van het hôtel en door de vreemdelingen, in het hôtel opgenomen en er in- en uitgaande, den herbergier wel aansprakelijk maken, omdat hij „est tenu envers le public, soit de ceux qu'il emploie, soit de ceux, qu'il reçoit, et plus le crime de ces personnes est audacieux et coupable, plus il y a lieu à resserrer la responsabilité promise aux voyageurs.”

Art. 1748 zegt niet, dat de herbergier niet verantwoordelijk is, wanneer de diefstal of de veroorzaakte schade bepaaldelijk een gevolg is van de schuld en achteloosheid van den reiziger zelf. Intusschen mogen wij dit toch aannemen, omdat het anders onbillijk zou zijn den herbergier iets toe te schrijven, waarvoor hij met geen mogelijkheid kan instaan. Terecht echter wil Diephuis (n°. 260) hierbij zekere beperkingen, en geeft hij eenige gevallen, waarin hij den herbergier hetzij wel hetzij niet aansprakelijk rekent.

1°. De reiziger heeft voorwerpen van zeer hooge waarde bij zich en waarschuwt den herbergier niet, dat hij die kostbaarheden in het logement heeft

gebracht. Desniettemin blijft de laatste hiervoor toch ten volle verantwoordelijk (cf. Diephuis, n°. 260, Zachariae t. a. p.). Reeds boven is dit geval door mij besproken (blz. 31 vlg.).

2°. De reiziger, aan wien een kamer is aangewezen, die afgesloten kan worden, vergeet, uitgaande, den sleutel van zijn kamer weg te nemen. In dit geval, zegt Duranton (XVIII. n°. 80), is de herbergier niet aansprakelijk, wanneer de reiziger benadeeld wordt, tenzij wanneer de reiziger kan bewijzen, dat de diefstal of de schade veroorzaakt is door iemand uit het logement zelf. Ook Zachariae (t. a. p.) wil in het algemeen geen verantwoording van den herbergier, wanneer de reiziger zelf aan het door hem geleden nadeel schuld heeft; hij verwijst voorts naar de geciteerde plaats van Duranton, doch voegt er bij, dat de herbergier die schuld van den reiziger moet kunnen bewijzen. Ik geloof echter met Diephuis te moeten aannemen, dat ook in dit 2° geval de aansprakelijkheid van den herbergier niet ophoudt. Voor zulk een verzuim als het hiergenoemde toch kan de herbergier zeer goed waken; zijn bedienden moet hij er aan gewennen, telkens, wanneer een reiziger zijn kamer heeft verlaten, te onderzoeken of de kamer gesloten is. In de meeste logementen toch worden ook de sleutels der kamers meestal

aan een bediende ter hand gesteld, en deze is dan natuurlijk verplicht voor de veiligheid dier sleutels zorg te dragen.

3°. De reiziger laat eenig goed, dat hem toebehoort, liggen op de eerste de beste plaats, waar het volstrekt niet behoort, of welke plaats toegankelijk is en open staat voor iedereen, zonder hiervan kennis te geven aan den herbergier of aan één van zijn bedienden. Dat goed wordt gestolen of beschadigd; nu is terecht de herbergier niet meer aansprakelijk, tenzij — gelijk Duranton (t. a. p.) er bij voegt — de reiziger kan bewijzen, dat de daad alleen gepleegd kan zijn „par une des personnes dont l'aubergiste est civilement responsable, un de ses enfants, ou de ses domestiques ou préposés.” Evenzoo Troplong (n°. 238 v.) en Zachariae (t. a. p.)

De schuld van den reiziger ligt hier trouwens vóór de hand, en het geval behoeft dus voorzeker geen nadere toelichting.

Ten slotte nog twee vragen:

I. Een herbergier of logementhouder heeft duidelijk verklaard, dat hij zich niet voor de goederen

aansprakelijk stelt, die de reiziger bij zich heeft. De reiziger heeft hierin genoeg genomen. Kan men nu de verantwoordelijkheid van dien logementhouder, door deze verklaring en de toestemming daarin van den reiziger, als opgeheven beschouwen? Volgens Diephuis (n°. 262) is deze vraag toestemmend te beantwoorden. Ook Troplong (n°. 240) zegt dat de verantwoordelijkheid van den hôte lier ophoudt, zoo hij verklaard heeft zich niet te willen „charger des risques de telles ou telles choses,” en de reiziger daarin heeft toegestemd; tot staving haalt hij aan Ulpianus' gevoelen: „Si praedixerit caupo, ut unusquisque vectorum res suas servet, neque damnum se praestaturum, et consenserint vectores praedictioni, non convenitur.” (L. 7 § 1. D. naut. etc).

Alleen, zegt Troplong, wanneer die verklaring van den herbergier blijkt te zijn gedaan met het doel om te bedriegen, bijv. wanneer de hôtellerie op een grooten weg ligt, ver van eenige andere woning, zoodat dus de herbergier misbruik wil maken van de onmogelijkheid, waarin de reiziger zich bevindt om elders te gaan logeeren, en dezen in handen wil spelen van „gens suspects ses affidés,” dan blijft de herbergier ten volle aansprakelijk.

Ik kan mij moeielijk vereenigen met de ziens-

wijze en van Diephuis en van Troplong. Die verantwoordelijkheid toch is door den wetgever geschapen in het belang van den reiziger; welke redenen deze laatste nu ook mag hebben, om zich vrijwillig, door zijn toestemming, van den wettelijken waarborg voor zijne goederen te berooven, mijns inziens is dit geheel onverschillig. Er bestaan geen redenen, die zulk een eigenmachtige opheffing der verantwoordelijkheid van herbergiers en logementhouders kunnen wettigen. En bovendien, zou niet een dergelijke verklaring van den herbergier in strijd moeten geacht worden met hetgeen uitdrukkelijk is bepaald door art. 14 der Wet houdende Algemeene Bepalingen? Ik geloof dus, integendeel, dat ook in het boven omschreven geval de verantwoordelijkheid der herbergiers stellig en zeker als bestaande moet aangenomen worden.

II. Een herbergier heeft in zijn inrichting op alle voor den reiziger toegankelijke en zichtbare plaatsen aangeplakt, dat hij zich alleen verantwoordelijk stelt voor die kostbaarheden en voorwerpen van waarde, die hem door den reiziger zijn ter hand gesteld. — Ook hier vindt Diephuis reden om den herbergier nu van alle aansprakelijkheid voor de niet in bewaring gegeven kostbare voorwerpen te ontslaan. En Troplong (n. 241) wil hierbij, dat de rechter de omstandigheden in aanmerking neemt,

en de qualiteit, nationaliteit, enz. van den reiziger zal onderzoeken, ten einde te beslissen, of de reiziger van die waarschuwing kennis kan hebben gedragen en of het niet zijn eigen schuld is, doordat hij die waarschuwing in den wind heeft geslagen. —

Intusschen, ik geloof ook hier weder, dat de herbergier zich door zulk een waarschuwing niet zal kunnen ontslaan van de bepalingen der wet.

De wet is hier toch duidelijk en algemeen. Waar zou zij ooit eindelijk toegepast kunnen worden, wanneer zij op deze wijze steeds werd ontdoken, hetgeen waarlijk niet moeielijk is? De reiziger mag aan zijn goederen de vereischte zorg niet onthouden, door alleen te steunen op den waarborg, die de wet hem geeft; maar aan den anderen kant mag de herbergier hem ook niet lastig vallen met allerlei beperkingen, waardoor die waarborg voor den reiziger ten slotte slechts in naam bestaat. Bovendien geven dergelijke waarschuwingen, als wij hier sub II noemden, dikwijls aanleiding tot bedrog van de zijde van den herbergier, die daardoor tot allerlei kwade praktijken verleid wordt. Dus ook in dit geval houdt mijns inziens de verantwoordelijkheid van den herbergier niet op.

De zoogenaamde bewaargeving van art. 1746—1748 is wel moeielijker en eischt een grootere

waakzaamheid dan alle andere bewaargevingen; doch de meerdere zwaarte der verantwoordelijkheid van den herbergier, in vergelijking met die der andere bewaarnemers, spruit hieruit voort, dat de herbergier eigenlijk zich vrijwillig aanbiedt voor de bewaarneming en dat hij juist uit deze bewaarneming voordeel trekt, al is het dan ook indirect.

LITTERATUUR.

TROPLONG, Le Code Civil expliqué, T. VI. 1846.

DIEPHUIS, Het Ned. Burgerl. Recht, 2e druk, D. VIII.

CODE NAPOLEON, suivi de l'exposé des motifs, etc. T. VI.

DURANTON, Cours de Droit franç. suivant le Code civ. 2e Ed.
T. XVIII.

DABÉLOW, Ausführl. theoret-pract. Kommentar über den Code
Nap. 1810; T. II.

ZACHARIAE, Handb. des franz. Civilrechts D II. § 406, pag. 49.

ASSER, Het Ned. Burgl. Wb. vergeleken met het Wb. Nap. 1838.

PUCHTA, Lehrb. der Pandekten, 1877.

A. DE PINTO, Handleiding tot het Burgl. Wb. D. II. 1875.

SCHÜLLER en WALLER, Aanteekeningen op het B. W. 1878.

TOULLIER, Le droit Civil Franç. 1821 suiv. T. XI.

VOORDUIN, Gesch. & Begins. der Ned.^{sche} Wbb, 1837. D. V.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

„Herbergier” en „logementhouder” zijn geen woorden van dezelfde beteekenis; „logementhouder” breidt het begrip „herbergier” uit. (p. 20 vlg.)

II.

De definitie, die Diephuis (n°. 221) geeft van „reizigers”, is af te keuren. (p. 24 vlg.)

III.

De uitdrukkelijke verklaring van herbergiers en logementhouders, dat zij: 1) „zich niet aansprakelijk stellen voor goederen, door de bij hen logeerende

reizigers medegebracht" — al heeft de reiziger hierin
 genoeg genomen —; of: 2) „niet instaan voor de
 kostbaarheden der bij hen logeerende reizigers, tenzij
 deze voorwerpen hun in bewaring zijn gegeven",
 ontheft die herbergiers en logementhouders niet van
 de verantwoordelijkheid, hun bij artt. 1746 vlg.
 B. W. opgelegd. (p. 48 vlg.)

IV.

Ook een onlichamelijke zaak kan het voorwerp
 zijn van sequestratie.

V.

Zij, die bij de voltrekking van het huwelijk in
 persoon verschijnen om hun toestemming tot dat
 huwelijk te geven, kunnen niet tegelijkertijd als
 getuigen over de huwelijks-akte staan.

VI.

Voor de geldigheid van een huwelijk in een bij-
 zonder huis gesloten (art. 132 B. W.) is geen ver-
 eischte, dat het in het openbaar wordt voltrokken.

VII.

De wettige kinderen van een natuurlijk wettiglijk erkend kind, dat vooroverleden is, hebben geen aanspraak op eenige légitime in de grootouderlijke nalatenschap.

VIII.

De man kan door geenerlei dwangmiddelen zijn vrouw noodzaken, om met hem samen te wonen,

IX.

De aansprakelijkheid van voerlieden en schippers, omschreven in art. 91 W. v. K., houdt stand, ook in geval van kosteloos vervoer.

X.

De faillietverklaring eener vennootschap onder firma sluit niet in, noch brengt mede, het faillissement van alle leden dier vennootschap.

XI.

Als wettige redenen van ontslag mogen geen andere, dan de in art. 437 W. v. K. genoemde,

worden erkend; dit art. toch heeft een limitatieve strekking.

XII.

De specificant ter kwader trouw wordt eigenaar van de door hem gespecificeerde zaak, zoo deze niet meer tot haar vroegere gedaante kan worden teruggebracht.

XIII.

De voogd, wegens lata culpa ontzet, wordt niet infamis.

XIV.

Het geding tot afzetting van den voogd wordt niet begonnen bij dagvaarding, maar bij verzoekschrift.

XV.

Bij het proces tot echtscheiding wegens overspel mag de bekentenis niet als bewijsmiddel worden aangenomen.

XVI.

Het woord „zuiver” in artt. 97 *a* en 126 *a* W. v. B. Rsv. en in art. 38 1° W. R. O. is overtollig.

XVII.

Terecht is in het Nieuwe Wb. v. Strafr. het duel als *delictum sui generis* beschouwd.

XVIII.

De strafbaarstelling van overspel, in het Nieuwe Wetb. v. Strafr., in abstracto af te keuren, is noodzakelijk in *dit* Wb., hetwelk ook den z.g. familiediefstal (art. 316, al. 2) strafbaar stelt.

XIX.

Hoon en laster jegens overledenen kunnen volgens den C. P. niet gestraft worden.

XX.

De rechter-commissaris bij de rechtbank, welke rechtsingang met bevel tot dagvaarding in persoon tegen een' beklaagde heeft verleend, kan diens verhoor, indien die beklaagde zich in ander arrondissement ophoudt, niet aan zijn ambtgenoot aldaar opdragen.

XXI.

Bij het afleggen van getuigenis in strafzaken kan ook hij, die niet tot de doopsgezinde gemeente behoort, volstaan met te beloven, dat hij de geheele waarheid en niets dan de waarheid zal zeggen.

XXII.

Ten onrechte zijn volgens onze wetgeving de minderjarige kinderen niet begrepen in de naturalisatie-akte van den vader.

XXIII.

Door art. 91 G. W. zijn R. C. geestelijken voor het leven uitgeloten van het lidmaatschap der Staten-Generaal.

XXIV.

De gezonde toepassing vooral van artt. 55 en 56 van het Reglement op het bel. der Reg. van Ned. Indië vereischt, dat tot Gouverneur-Generaal uitsluitend worde benoemd: iemand die in Indië zelf in 's lands dienst werkzaam is geweest.

